

باسمه تعالی

کاربرگ طرح اجمالی مسابقه پژوهشی گروهی رشد هشتم

حوزه علیمه الزهراء (سلام الله علیها) عسلویه شهرستان عسلویه استان بوشهر

نام گروه: مودت

مقطع تحصیلی گروه: سطح دو

مشخصات استاد راهنما

نام و نام خانوادگی: زهرا سلیمان پور تلفن همراه: ۰۹۱۷۶۳۳۸۸۶۸

آخرین مدرک حوزوی: سطح ۲

اعضای گروه	پایه تحصیلی	کد طلبگی	تلفن همراه
الهه اسدی	اول	۹۸۱۲۰۱۰۰۳۸	۰۹۰۳۳۱۵۸۵۳۰
زهرا بنیادی	سوم	۹۸۱۲۰۱۰۰۴۴	۰۹۱۷۶۴۲۵۰۱۲
ام البنین توانگری	اول	۹۸۱۲۰۱۰۰۴۰	۰۹۹۱۷۸۲۰۹۵۳
سیده رباب هاشمی	اول	۹۸۱۲۰۱۰۰۴۹	۰۹۹۱۵۱۴۹۷۴۳

نام عنوان پیشنهادی: نقش توحید در اقتصاد مقاومتی

۱. تبیین و تعریف موضوع

بنابر قول امیر المومنین (علیه السلام) ایمان و عمل برادر هستند. و از هم جدا شدنی نیستند. پس چنانچه جامعه ای نام مسلمان بر خود نهاد و قدم های اولیه یعنی استقرار حکومت اسلامی را برداشت بر اوست که به سمت جامعه ایمانی تر شدن و اسلامی تر شدن حرکت کند. و هرکسی که از یاد خدا در عمل رویگردانی کند معیشت سخت و تنگی خواهد داشت. و داشتن معیشت و زندگی راحت جز با پیروی از دستورات الهی میسر نمی شود. و در آخر باطل می رود چون خلاف قوانین جهان است. و حق و قوانین مطابق حق و عدالت باید باشند تا زندگی به سمت تکامل حرکت کند. زندگی اجتماعی انسان وقتی قابل دوام است که افراد، ما زاد فرآورده خود را در مقابل فرآورده های دیگر مبادله نموده و بدین وسیله حوائج خود را برآورده کنند، و این وقتی میسر است که در سراسر اجتماع امنیت حکم فرما بوده و مردم در مقدار و اوصاف هر چیزی که معامله می کنند به یکدیگر خیانت نکنند، چون اگر خیانت از یک نفر صحیح باشد از همه صحیح خواهد بود، و خیانت همه معلوم است که اجتماع را به چه صورت و وضعی در می آورد، در چنین اجتماعی مردم به انواع حيله و تقلب، سم مهلك را به جای دوا، و جنس معیوب و مخلوط را به جای سالم و خالص به خورد یکدیگر می دهند. این مقاله با هدف تبیین جایگاه سلامت و آرامش روان در قرآن کریم نگارش یافته است. امروزه با وجود پیشرفت های علمی چشمگیر که در زمینه های روانپزشکی و روان درمانی بوجود آمده است ملاحظه می گردد که بعضی از صاحب نظران برجسته نیاز به نقش، اهمیت و ضرورت دین نیز در بهداشت روانی و روان درمانی تاکید فراوان داشته اند و عقیده دارند که اعتقادات مذهبی و توکل به خدا موجب تسکین و بهبودی سریعتر تمام مشکلات روانی می شود.

۲. اهمیت موضوع

از آنجا که جامعه اسلامی باید با برنامه ها و قوانین اسلام در همه حیطه ها آشنا باشد و از طرفی فساد انگیزی امنیت عمومی را در اجتماع انسانی از بین برده و مایه نابودی کشت و زرع و انقراض

نسل انسان شده لذا تحقیق در این زمینه ضرورت دارد.

۳. پیشینه

کتابها، مجلات و نشریات زیادی در باب توحید و همچنین اقتصاد به چاپ نرسیده است. اما از میان مقالات می توان به مقاله ربا و مشکلات اقتصادی ایران نوشته حسین صمصامی، نقش توحید در جهش تولید نوشته سید محمد کاظم رجائی، تقدم بعد توحیدی و اعتقادی الگوی عدالت و پیشرفت نوشته و کاربست توحید نوشته حسین حسین زاده و در فرآیند تولید قدرت نرم افزاری در حکومت اسلامی نوشته هادی شجاعی اشاره کرد. اما این تحقیق در پی بررسی نقش و آثار توحید بر اقتصاد مقاومتی می باشد..

۴. سوالات تحقیق

الف) سوال اصلی

نقش توحید بر اقتصاد مقاومتی چیست؟

ب) سوالات فرعی

۱. آسیبهای اقتصاد غیر موحدانه چیست؟
۲. دیدگاه جامعه شناسان و اقتصاد دانان در مورد برنامه ریزی اقتصادی چیست؟
۳. آثار و راهکارهای نهادینه کردن توحید بر اقتصاد جامعه چیست؟

۵. روش تحقیق

این تحقیق به روش توصیفی و از طریق کتابخانه ای تدوین شده است.

۶. مشکلات و موانع

عدم دسترسی آسان و راحت به استاد راهنما به دلیل وجود ویروس کرونا، کمبود کتاب نبودن کتابخانه مجهز و.... از جمله مشکلات این تحقیق بوده است.

بخش اول مفهوم شناسی

آنچه در زیر می‌آید، عنوان‌های مباحث مقاله است که کوشیده شده است با بهره‌جویی از روایات امام علی (ع) به بحث و بررسی در این باب پرداخته شود:

۱. اهمیت و آثار توحید؛

۲. معنا و اقسام توحید؛

۳. ادله توحید؛

۴. ویژگیهای توحید.

الف. اهمیت و آثار توحید

بی‌گمان، اصل توحید از جایگاهی والا در میان اصول اعتقادی دینی برخوردار است به گونه‌ای که دیگر اصول اعتقادی، بر این اصل استوار گشته‌اند. بنابر همین حقیقت است که امام علی^۷ بر توحید و نیز آثار و پیامدهای اعتقاد به توحید بسی ارج می‌نهد و از آن بسیار سخن می‌گوید.

در روایتی، آن حضرت از رسول خدا^۶ نقل می‌فرماید: «التوحید نصف الدین»^(۱) و خود نیز می‌فرماید:

«خداوند در میان اعضای بدن آدمی، مقام زبان را افزون کرده است و قرآن را به توحید گویا نموده است.» (۲)

امام (ع) در برخی احادیث فضیلت و پاداشی بسیار ارجمند برای یکتاپرستی و ایمان به یگانگی خداوند برشمرده است؛ چنان که می فرماید:

«هیچ بنده مسلمانی زبان به لا اله الا الله نمی گشاید مگر آن که این گفتارش هر سقفی را فرو می شکافد و فرا می رود و به گناهی از او نمی رسد مگر آن که از میانش برمی دارد و از حرکت باز می ایستد تا سرانجام به همچون خودی رسد و آرام گیرد.» (۳)

امام رضا (ع) در پایان حدیث سلسله الذهب به واسطه علی (ع) از پیامبر اسلام (ص) نقل می کند که جبرئیل امین از خداوند متعال نقل کرده است:

«من خداوند یگانه ام. بندگان! مرا بپرستید بدانید که هر کس مخلصانه لا اله الا ا گوید و نزد من آید، به دژ من درآمده است و هر کس به دژ من درآید، از کیفرم در امان است. از امام رضا (ع) پرسیدند: ای فرزند رسول خدا، مراد از اخلاص چیست؟ فرمود: اطاعت از خدا و پیامبرش و سر نهادن به ولایت اهل بیت؛» (۴)

در روایتی دیگر حضرت علی ۷ به نقل از رسول خدا (ص) ثمره اعتقاد به توحید را دخول به بهشت می داند و می فرماید: «من مات لا شرک با شیئاً أحسن أو أسأ دخل الجنة.» (۵)

در جایی دیگر می فرماید: «از رسول خدا (ص) شنیدم که در باره آیه «هل جزأ الا حسان الا الا حسان»

آرام گرفته و میتواند به سمت کمال در خوبی ها و حسنات حرکت کند و جهان به محفلی برای رشد و سعادت انسان ها تبدیل میگردد.

یکی از نمود ها و اعمالی که در دین برای حاکمیت توحید عملی بر جامعه موحد در نظر گرفته شده است. فعالیت های اقتصادی است.

اقتصاد در لغت از ماده قصد و بر وزن افتعال است. و در اصطلاح به گفته راغب در مفردات: «اقتصاد به معنای اعتدال در امور است بدون افراط و تفریط به تناسب هر موضوع» و در لسان العرب ، عمده معنای «اقتصاد» همان اعتدال و میانه روی ذکر شده است. در آیه «وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ» نیز به همین معنی آمده است .

اقتصاد در اصطلاح علم اقتصاد به عنوان دانش بررسی رویدادهای اقتصادی در زمینه تولید، توزیع و مصرف به کار می رود.

اقتصاد اسلامی از دید شهید صدر رحمت الله چنان است که به عنوان یک مکتب که چارچوب ها و شرایط خود را دارد مطرح میشود. اما آنکه علم اقتصاد و چگونگی تحقیق در آن و رشد آن و مباحث مربوط به علم اقتصاد مبحثی جداست که تقریباً نو بنیاد است و جدا از مکتب اقتصادی است.

طرفداران اقتصاد اسلامی به طور کلی آن را به صورت نه سوسیالیستی و نه سرمایه داری، بلکه به عنوان یک "راه سوم" توصیف می کنند، طریقی ایده آل که هیچ کدام از معایب دو سیستم دیگر را ندارد. در میان ادعاهایی که توسط تجددطلبان و فعالان اسلامی برای سیستم اقتصاد اسلامی انجام شده است این است که شکاف بین غنی و فقیر کاهش پیدا می کند و رفاه افزایش پیدا می کند، از طُرقی مانند نهی از احتکار ثروت، جلوگیری از رباخواری، واسطه گری و همه فعالیت های ناسالم اقتصادی عبارت «اقتصاد اسلامی» در زمینه های مختلفی استفاده می شود. «علم اقتصاد اسلامی»، «مکتب اقتصاد اسلامی»، «نظام اقتصاد اسلامی» یا «دانش اقتصاد اسلامی».

اقتصاد اسلامی بر قناعت و اعتدال در مصرف گرایی تأکید دارد. اقتصاد در اندیشه غرب نیازهای انسان را نامحدود و منابع و امکانات جهان را محدود می داند؛ ولی در اسلام منابع و امکانات نامحدود معرفی

شده‌اند. (به عربی: وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا) قرآن، سوره ابراهیم، آیه ۳۴

ترجمه آیه: «و اگر بخواهید نعمت‌های خداوند را در شمار بیاورید نمی‌توانید نعمت‌های خداوند را به حد و حصری محدود کنید».

اسلام مسئله اقتصاد را (بر اساس اصالت انسان) به عنوان جزئی از مجموعه قوانین خود که تنها می‌تواند قسمتی از نواحی حیات انسانی را تنظیم کند، مورد توجه قرار داده و حل مشکلات اقتصادی را در اصلاح مبانی عقیدتی و اخلاقی مردم می‌داند اقتصاد در مکتب اسلام. [۱]

(به عربی: وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ) قرآن مجید، آیه

۹۶

ترجمه آیه: و اگر مردم ایمان آورده و پرهیزگار بودند، ما ابواب برکات زمین و آسمان را بر آنها گشوده بودیم.

اسلام اقتصاد را در جهت اهداف عالیه بشر دانسته و بر این اساس، نگرش سوسیالیستی یا سرمایه‌داری که اقتصاد را مبنا قرار می‌دهند، رد می‌کند.

در تفسیر و تحلیل رشد و توسعه اقتصادی، پیروان مکاتب اقتصادی کلاسیک، نئو کلاسیک، مکتب کینز و امثال آنها؛ دیدگاه‌های خاص خود را در جهت طراحی نظام اقتصادی مطرح نموده‌اند. به عنوان نمونه، کلاسیک‌ها در مورد بازار آزاد، نئو کلاسیک‌ها در زمینه کارآفرینی، پیروان مکتب شیکاگو در زمینه نقش آموزش، طرفداران فیزیوکراسی در خصوص کشاورزی و مکتب سوداگران (مرکانتلیسم) در زمینه مازاد صادرات؛ نظرهای ارزشمندی را مطرح نموده‌اند.

آیین اسلام نیز، در جهت تنظیم روابط اقتصادی بین انسان‌ها که برای تأمین نیازهای اقتصادی (یا رفع مشکلات اقتصادی) تدوین گردیده و با عدالت اجتماعی مرتبط می‌باشد، قواعدی کلی ارائه نموده که در ابواب اقتصادی فقه اسلامی به تفصیل بیان گردیده است...

عدالت (بقره، آیه ۲۷۹؛ انعام، آیه ۱۵۲؛ حدید، آیه ۲۵)، گردش سالم ثروت در تمام سطوح و اقشار جامعه و عدم انحصارگرایی (حشر، آیه ۷)، ممنوعیت خروج نقدینگی از چرخه اقتصادی و لزوم گردش آن در کار و تولید (توبه، آیه ۳۴)، مالکیت های چند گانه از خصوصی تا مالکیت عمومی و دولتی (انفال، آیات ۱ و ۴۱؛ حشر، آیه ۷؛ نساء، آیه ۲۹؛ بقره، آیات ۱۸۸ و ۲۷۹)، کار و کسب و تلاش (هود، آیه ۶۱؛ نحل، آیه ۱۴؛ مزمل، آیه ۲۰ و آیات دیگر)، اعتدال در مصرف و پرهیز از هر گونه اسراف و تبذیر (انعام، آیه ۱۴۱؛ اعراف، آیه ۳۱؛ اسراء، آیه ۲۶) و تامین نیازهای محرومان و نیازمندان و سائلان (بقره، آیات ۱۷۷، ۲۱۵ و ۲۷۳؛ انعام، آیه ۱۴۱ و آیات دیگر)

در اقتصاد اسلامی هر گونه رفتاری که موجب شود تا هدف اصلی و حکمت آفرینش به دست نیاید ممنوع بوده و از سوی دولت بر اصلاح و تصحیح رفتار اقتصادی انجام می گیرد تا کسی یا گروه یا شرکتی بر خلاف اهداف عالی اسلام یا مصلحت مسلمین اقتصاد را سامان ندهد و به کار نگیرد. از این روست که از رباخواری (بقره، آیه ۲۷۵) و بی عدالتی (ابراهیم، ۳۴ و آیات دیگر) و حتی سلطه نابخردان و سفیهان (نساء، آیه ۵) کم فروشی (اعراف، آیه ۸۵)، کنزاندوزی و گردش ناسالم اقتصادی باز داشته است. (حشر، آیه ۷ و آیات دیگر) بازداشته و به عنوان گناه با آن مخالفت شده است و برخی از موارد را به عنوان اعلان جنگ با خداوند ارزیابی کرده است. (بقره، آیه ۲۷۹)

اصول روش اسلام در توزیع ثروت، در درجه اول، صیانت از عدالت اجتماعی، حفظ حقوق مردم، تقسیم مالکیت به سه بخش (ملی، خصوصی و دولتی) است. در این راستا، به تحریم راه های نامشروع مانند ربا می پردازد و حل مشکلات اقتصادی را در چهارچوب قوانینی مانند استفاده از عقود اسلامی می داند. برخی از این قوانین در ابواب مضاربه، مزارعه، مساقات، بیع، اجاره، جعاله، زکات، خمس و امثال آن بیان گردیده است.

در سال ۱۹۷۸، سید روح الله خمینی مدعی شد که شرکت های چندملیتی اقتصاد ایران را در دست گرفته اند و سیاست های محمدرضا شاه در حال به نابودی کشاندن کشاورزی است تا به خارجیان فعال در حوزه کشاورزی تجاری کمک کند؛ وی اعلام کرد که هدف اصلیش را در اقتصاد کم شدن وابستگی

ایران به غرب و استقلال اقتصادی قرار خواهد داد؛ و این که اقتصاد بر اساس تعالیم اسلام پایه‌ریزی خواهد شد.

قبل از پیروزی انقلاب، شهید سید محمد باقر صدر تلاش‌هایی جهت تبیین نظام اقتصادی اسلامی و مؤلفه‌های مکتب اقتصادی آن مبذول داشت.

پس از انقلاب اسلامی، بانکداری یکی از عرصه‌هایی بود که برای تطبیق آن با قوانین اسلامی، محل ورود اقتصاد اسلامی بود؛ در همین راستا قانون بانکداری بدون ربا تصویب و اجرا شد.

دیگر عرصه مهم ورود اقتصاد اسلامی موضوع انفال و مالیکت منابع طبیعی بود که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران محل تأکید قرار گرفت.

یکی دیگر از مفاهیم مهم در اقتصاد اسلامی که با پیروزی انقلاب پررنگ شد، بحث استقلال و خودکفایی به معنای نفی وابستگی بود؛ در حال حاضر و برپایه برخی آموزه‌های اقتصادی موجود، باید تا حد ممکن در راستای استقلال معقول اقتصادی همت گمارد.

سوسیالیسم (به فرانسوی *Socialisme*) که در فارسی جامعه‌خواهی یا جامعه‌گرایی هم گویند، اندیشه‌ای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است که برای ایجاد نظم اجتماعی مبتنی بر انسجام همگانی می‌کوشد، جامعه‌ای که در آن تمامی قشرهای اجتماع سهمی برابر در سود همگانی داشته‌باشند.^[۱] هدف سوسیالیسم لغو مالکیت خصوصی بر ابزارهای تولید و برقراری مالکیت اجتماعی بر ابزارهای تولید است. این «مالکیت اجتماعی» ممکن است مستقیم باشد، مانند مالکیت و اداره صنایع توسط شوراهای کارگری، یا غیرمستقیم باشد، از طریق مالکیت و اداره دولتی صنایع.

کاپیتالیسم (به انگلیسی *Capitalism*): یا سرمایه‌داری،^{[۱][۲][۳]} سرمایه‌محوری^[۴] یک نظام اقتصادی است که در آن پایه‌های یک سیستم اقتصادی بر روی مالکیت خصوصی ابزارهای تولید اقتصادی است و در دست مالکان خصوصی است و از این برای ایجاد بهره‌مندی اقتصادی در بازارهایی رقابتی استفاده می‌شود؛ که به این قانون، آزادی مالکیت شخصی نیز گفته می‌شود؛ که معنای آن، تولید و توزیع کالاهاست.^[۵]

معنای لغوی کپیتال همان سرمایه است و سرمایه شامل: زمین‌ها، کارخانه‌ها و ... می‌باشد. درآمد در این قانون حداقل دو شکل دارد: سود و دست‌مزد. سود عبارت است از آنچه که به‌خاطر مالکیت ابزار تولید به کسانی که سرمایه را فراهم کرده‌اند، داده می‌شود. در این قانون زمین، نیروی انسانی و سرمایه در اختیار گروهی از افراد جامعه است که سایر افراد جامعه با استفادهٔ مشروط از آنها، به تولید مادی و تولید معنوی می‌پردازند.

همچنین در این قانون متداول است که اجاره را به صورت درآمد حاصل از در کنترل داشتن منابع طبیعی به حساب بیاورند که با دو مورد دیگر متفاوت است.

در قانون سرمایه‌داری، سرمایه‌گذاری، تولید، توزیع، درآمد، قیمت‌گذاری و عرضه مواد و خدمات توسط تصمیم‌گیری‌های شخصی در یک اقتصاد بازار تعیین می‌شود. مشخصهٔ بارز قانون سرمایه‌داری این است که تولید کالا در درجه اول از برای کسب سود اقتصادی انجام می‌گیرد و نه لزوماً رفع نیازهای انسان‌ها. البته در مواردی نیز، کسب سود با رفع نیازهای انسانی همراه است.

در کلی‌ترین حالت، نظام سرمایه‌داری را می‌توان به دو دسته نظام سرمایه‌داری دولتی (همچون اتحاد جماهیر شوروی پس از ۱۹۲۷ یا چین کنونی) و نظام سرمایه‌داری غیر متمرکز و غیردولتی همچون ایالات متحده آمریکا تقسیم نمود.